

A photograph of a concrete bunker in a field. The bunker is a rectangular structure with a flat top, showing signs of wear and damage. It is surrounded by dry, brown grass and some green weeds. In the background, there is a green field and a hill covered in a dense forest of trees with autumn-colored foliage. The sky is clear and light.

Za linií

Prostor Hranicarského pluku 4

Patrik Falhauer

OBSAH

ÚVOD.....	3
1. OBECNÉ INFORMACE.....	4
2. ZA LINÍ.....	5
3. VELITELSKÁ STANOVIŠTĚ.....	6
3.1 Stanoviště velitelů rot.....	6
3.2 Stanoviště velitelů praporů.....	12
3.3 Stanoviště velitele pluku.....	14
4. POZOROVATELNY.....	15
4.1 Moravská Ostrava.....	15
4.2 Opava.....	17
5. KASÁRNY.....	19
6. PEVNOSTNÍ KABELOVÁ SÍŤ.....	21
6.1 Výstavba.....	23
6.2 Typy kabelových objektů.....	25
6.3 Kabely.....	27
6.4 Přehledy.....	28
7. ZDROJE.....	31

ÚVOD

Ačkoliv současný rozmach vědní disciplíny zabývající se problematikou československé armády, zejména pak československého opevnění – tzv. bunkrologie, jak ji její vyznavači s oblibou nazývají, vyčerpá v mnoha směrech potenciál tohoto odvětví, i v dnešní době stále můžeme nalézt mezery v tomto oboru, které čekají na svá doplnění či opravu. Zároveň neucelenost některých informací, dnes rozkouskovaných v mnoha publikacích nevytváří optimální podmínky pro samostudium ze strany mnoha amatérských nadšenců. Toto také byly důvody ke zpracování této publikace, popisující dostatečně podrobně, ale zároveň laické veřejnosti dostatečně srozumitelně otázku velení v prostoru Hraničářského pluku 4, která sdružuje zveřejněné informace v dosud vydaných literárních počinech, z nichž mnohé jsou dnes k sehnání jen s obtížemi, dosud nezveřejněné objevy z archivu a také autorův vlastní průzkum v terénu.

Vzhledem k tomu, že nejvíce z celého prvorepublikového Československa pokročila výstavba opevnění právě v oblasti Ostravska a Opavska, je nanejvýš logické, že i systém velení pokročil největší měrou právě zde. Byla zde postavena drtivá většina všech těžkých i lehkých objektů, do značné míry rozpracována síť zemní telegrafie s příslušnými kabelovými objekty, realizována asi polovina mírových stanovišť velitelů rot a také množství mnohdy opomíjených polních pozorovatelů, zde bylo dovedeno do stavu, kdy mohly plně sloužit svému účelu. Vytvořil se zde tak nejucelenější systém kolektivní obrany proti vnějšímu napadení ze strany cizí armády, který účinným způsobem bránil strategicky důležitou průmyslovou oblast Ostravska, proti nenadálému obsazení a zajišťoval tak hospodářskou a infrastrukturní stabilitu a zároveň i pevnou opěrnou čáru pro, v týlu manévrující vojska československé armády.

Poděkování za pomoc při přípravě této publikace patří těmto osobám:

- Petr Bělošický
- Radek Sukeník
- Martin Hejda

1. OBECNÉ INFORMACE

Podobně jako jakýkoliv jiný větší útvar i opevnění podél československých hranic vyžadovalo pro správné plnění svých úkolů účinný systém velení na všech úrovních. Celá prvorepubliková armáda byla tedy rozdělena do celkového počtu čtyř armád:

Tabulka č. 1: Československé armády:

Armáda	Oblast působnosti	Velitel
I. armáda	Čechy	arm. gen. Sergej Vojcechovský
II. armáda	Severní Morava, České Slezsko	arm. gen. Vojtěch Luža
III. armáda	Slovensko, Podkarpatská Rus	arm. gen. Josef Votruba
IV. armáda	Jižní Morava	arm. gen. Lev Prchala

I. armáda působila na většině historického území Čech s výjimkou východní části dnešního Jihočeského kraje, a z hlediska opevnění zde mělo významné zastoupení zejména lehké opevnění, a to nejen to pohraniční (největší koncentrace na Šumavě, Plzeňsku a v Krušných horách), ale také i vnitrozemské příčky (Pražská čára, Liběchovská příčka, aj.) Těžká opevnění zde zaujímal jen západní část postavení Odra – Krkonoše tvořeného úseky R (Rokytnice), N (Náchod) a T (Trutnov). Obecně lze říci, že opevnění zde bylo v září 1938 opuštěno ve vysokém stádiu rozpracovanosti, ačkoliv při podrobnějším zkoumání je třeba na celý prostor pohlížet úsek od úseku.

Námi sledovaný prostor podléhal velení II. armádního sboru, jejíž oblast působnosti zahrnuje území dnešního Moravskoslezského a Olomouckého kraje. Ze všech armád měla tato největší zastoupení těžkých objektů oproti lehkým, jelikož se zde rozkládala větší část těžkého postavení Odra – Krkonoše zahrnující úseky MO (Moravská Ostrava), OP (Opava), uzávěr Do (Domašov), StM (Staré Město pod Sněžníkem) a K (Králíky). Nejlépe na tom byly z hlediska rozpracovanosti pevnostních prací na území současné ČR první a posledně jmenovaný úsek. Obecně můžeme říci, že tato oblast byla ze všech čtyř nejlépe připravena k boji, ačkoliv i zde ještě existovaly podstatné mezery.

Slovensko a Podkarpatská Rus byly oblastmi, na jejichž pohraniční území si dlouhodobě činilo nárok Maďarsko. Nepřekvapí zde tedy skutečnost, že i tento jinak členitý prostor byl řádně opevňován zejména lehkými objekty proti nenadálému útoku Horthyovských vojsk. Nejdůležitější bod: největší, na maďarsko-rakouských hranicích stojící město Bratislava, bylo dokonce opevňováno již od roku 1934, přičemž do osudových zářijových dnů roku 1938 byl tento úsek zcela dokončen. Zdejší fortifikace byly obecně na vysokém stupni bojeschopnosti, což se v kritických dnech projevilo úspěšným zastavením nejméně z maďarských bojůvek.

Jižní Moravu a Vysočinu měla na starosti IV. armáda, jejíž rajón byl z hlediska opevňovacích prací dlouhou dobu považován za druhořadý. Bylo to dáno tím, že jižní hranice s Rakouskem byla až do Anšlusu (12. 3. 1938) považována za jedno z mála, pro republiku relativně bezpečných míst. Po zmíněném datu došlo ovšem k radikálně změně situace, kdy se nížina kolem řeky stala ideální a do té doby dosti chabě bráněnou vstupní branou do ČSR, kterou bylo potřeba patřičně rychle opevnit. Narychlo se zde tedy ve zvýšené míře budovalo lehké, ale za pomoci přejímání již vyprojektovaných vzorů zejména z Opavska i opevnění těžké, v rámci úseku (Morava-Jih) a později též DM (Dolní Morava). Zajímavostí, je zde také plánovaný těžký uzávěr Vranovské přehrady, skládající se ze tří izolovaných těžkých objektů „miniúseku“ HD (Horní Dyje), který jinak celkem čítal osmnáct srubů. I přes veškerou snahu, ale opevnění v této oblasti můžeme považovat spíše za rozestavěné, než za bojeschopné.

2. ZA LINÍ

Opevnění samotné se jako největší pozůstatek opevňovacích prací těšilo vždy patřičnému zájmu okolních obyvatel i vyšších orgánů. Ať už šlo o předválečné období (Freikorps, Abwehr), druhou světovou válku (Wehrmacht) či dobu socialismu (Kovošrot, n.p.), vždy tyto stavby přitahovaly pozornost širokého spektra lidí, ať už šlo o malé kluky nebo vysoké úřední představitele. Tato publikace se ovšem nezaobírá pevnostmi jako takovými, které byly již nesčetněkrát popsány v mnoha publikacích, ale zabývá se problematikou staveb, které s nimi přímo souvisí, avšak jsou lokalizovány do týlu linie. Tedy konkrétně pevnostní kabelovou sítí, velitelskými stanovišti, pozorovatelnami a kasárnami.

Týl každého bojového prostoru je již od dávnověku spojen s řízením bojové činnosti. S postupující progresí defenzivního způsobu boje se ukázalo být zcela elementární, umístit sem strategicky umístěná velitelská stanoviště, ze kterých bylo možno rychle a efektivně řídit operace v přilehlém prostoru a reagovat na změny na bojišti, na vyvýšená místa umístit pozorovatelný, které se staly „očima“ velitelů, pomocí kasáren nedaleko linie zajistit zásobování fronty, a to vše samozřejmě provázet spolehlivou logistikou, zajišťující naprosto nezbytnou komunikaci mezi všemi subjekty. Toto vše bylo samozřejmou součástí i betonového valu, zvaného československé opevnění, budovaného v letech 1935 až 1938.

Velitelská stanoviště na Ostravsku a Opavsku se přímo odvíjela od hierarchie velení v rámci Hraničářského pluku 4. Tedy, že pokud se tento útvar skládal celkem z pěti praporů dohromady tvořených čtrnácti rotami, počet těchto stanovišť byl jim početně roven. V rámci svého rozsahu působnosti bylo každé velitelské stanoviště umístěno přibližně doprostřed svěřeného prostoru tak, aby k němu vedla nějaká zpevněná cesta a aby zároveň v přiměřené vzdálenosti od něj byla možnost napojení na pevnostní kabelovou síť. Na druhou stranu, aby ale současně nemohlo být pozorováno ani pozemně ani letecky. Sídlil v něm vždy příslušný velitel, celou osádku kromě něj, ale tvořilo ještě dalších šest až dvanáct mužů (podle typu stanoviště). Jednalo se zejména o telegrafisty a u mírových verzí také o kuchaře.

Jednou z relativně nejméně zajímavých oblastí „bunkrologie“, která ovšem zastávala velice důležitou úlohu ve způsobu účinného řízení boje, byly polní pozorovatelný, umístěné za hlavní obrannou linií na vyvýšených místech, odkud šlo dobře pozorovat dění v okolí sledovaných objektů, popřípadě objekty samotné. Jednalo se o jednoduché dřevozemní úkryty spojené polním vedením s ostatními souvisejícími vojenskými subjekty v přilehlém prostoru, koordinující bojovou činnost a zajišťující potřebné rozložení bojových sil, zásobování apod. Vzhledem ke snadné „biologické rozložitelnosti“ stavebního materiálu, ze kterého byly tyto stavby zhotoveny, nejsou po nich dnes v terénu známy jakékoliv známky jejich dřívější existence.

Do dnešních dnů nejlépe dochovanými stavbami nacházející se v týlu linie jsou kasárny sloužící k potřebám Hraničářského pluku 4, kde byla v době míru ubytována zhruba polovina osádek pěchotních srubů a jednotky nepevnostního charakteru (např. rota VKPL). Dále, zde byla uskladněna munice a rozvážel se odsud proviant k přípravě teplé stravy do mírových stanovišť velitelů rot, případně rovnou k jednotlivým objektům. Vzhledem k blízkosti kasáren pevnostnímu pásmu pak nebylo obtížným úkolem zmobilizovat příslušné jednotky na válečný stav, jak se ukázalo v září 1938.

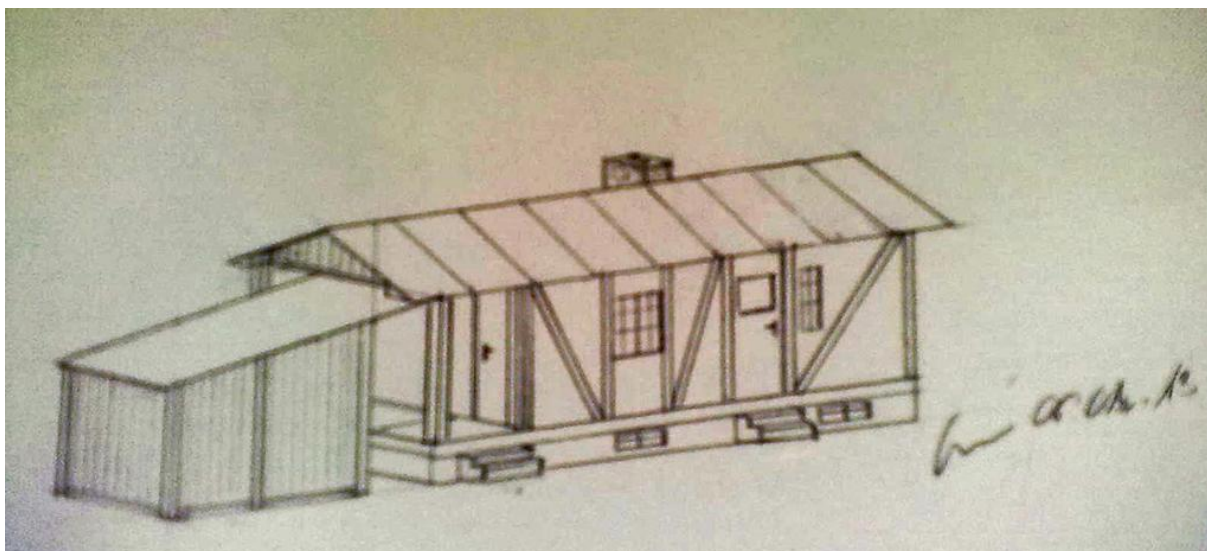
Nepostradatelným pojítkem spojujícím všechny výše uvedené subjekty s pevnostními objekty samotnými byla propracovaná síť kabelových linek, navzájem propojených ve zvláštních železobetonových sklípčích, zvaných kabelové komory a kabelové studny. Tento pro boj v pevnostním pásmu nejvhodnější způsob komunikace, byl v době všeobecné mobilizace ve velmi značném stádiu

rozpracování. Kabelová síť tak byla, v prostoru Hraničářského pluku 4, plně dokončena v úseku MO, v úseku OP byla ještě ve stádiu výstavby. Na druhou stranu v současnosti, jsou právě tyto stavby v terénu většinou jen velmi těžko k nalezení. Ze všech železobetonových staveb, jsou to totiž právě komory a studny, které jsou nejčastěji zasypávány, či zcela likvidovány.

3. VELITELSKÁ STANOVIŠTĚ

3.1 Stanoviště velitelů rot

Pojmem mírová stanoviště velitelů rot rozumíme dřevěné stavby s betonovými základy, zpravidla podsklepené, v nichž v době míru sídlil velitel dané roty a kde také probíhala příprava teplé stravy pro posádky opevnění spadajících pod daný prostor, kdy zásoby ve sruhu uložené směly být použity pouze v době válečného stavu. Takovéto stanoviště se na první pohled příliš nelišilo od klasických tehdejších staveb civilního charakteru. Velitel roty zde měl vyhrazenou vlastní místnost, značná pozornost byla věnována kuchyni a objekt disponoval také vlastním sociálním zařízením. Ve sklepních prostorách byla zásoba surovin (zelí, brambory). Napojení na zemní kabelovou telefonní síť bylo řešeno polním vedením připojujícím se k nejbližšímu kabelovému objektu, který většinou nebyl daleko, což se dá říci i o slušné příjezdové cestě. V době přechodu na válečný stav se měl velitel roty přesunout do tzv. bojového stanoviště velitele roty, což již byla odolná železobetonová stavba připomínající větší řopík. Z důvodu zářijových událostí roku 1938, však nakonec nedošlo k jeho stavební realizaci. V době bojů se s mírovými stanovišti počítalo jako s ošetřovnou raněných. Ve sledovaném prostoru úseku MO mělo být zřízeno celkem osm takovýchto velitelských stanovišť, v úseku OP pak šest.

Obr. 1: mírové stanoviště velitele roty (kresba: Radek Sukeník, 2013)

Realizace velitelských stanovišť započala vytýčením jejich teoretických pozic v terénu ve dnech 5. až 7. července 1937. Po schválení, případně úpravě jejich lokalizace, bylo 8. září téhož roku rozhodnuto o vypracování plánů těchto staveb a přípravě výběrového řízení k postavení těchto dřevěných baráků. O dva měsíce později následně toto výběrové řízení na stavbu šesti velitelských

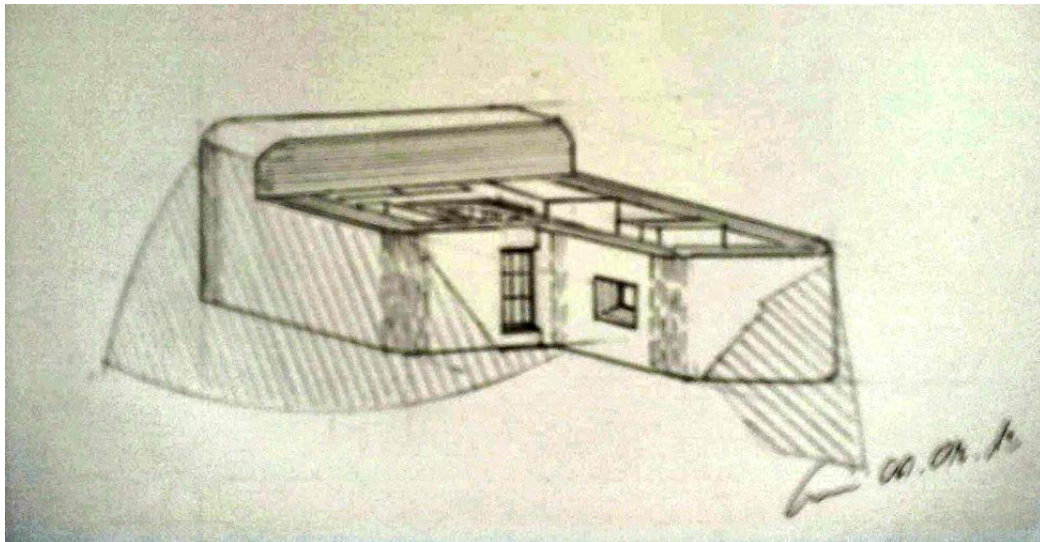
stanovišť (2. až 7. rota) proběhlo. Zvítězila v něm firma Bratři Špačkové ze Slezské Ostravy. Ta ovšem nakonec zadávací dopis vrátila zpět s tím, že vzhledem k současné značné vytíženosti firmy na jiných stavbách, by výstavba kuchyňských baráků byla nad jejich síly. Stavby byly tedy zadány k realizaci, v pořadí druhé nejlevnější firmě, kterou byla firma V. Horáček ze sousední Moravské Ostravy. Práce se rozběhly bez zbytečných prodlev již 8. listopadu, přičemž lhůta k dokončení prací činila celkem 45 dnů. Nutno zmínit, že spěch při výstavbě těchto baráků pramenil v potřebě, v co nejbližší době, zajistit osádkám jednotlivých pěchotních srubů teplou stravu, jelikož vojáci nesměli v době míru používat zásob uložených ve srubech. Tyto stavby byly navíc, již od samého počátku z důvodu později plánované realizace odolných bojových verzí, z ekonomického hlediska, koncipovány co nejlevněji, ať už se jednalo o konstrukci nebo vnitřní vybavení.

Tabulka č. 2: velitelé rot Hraničářského pluku 4:

rota	Velitel (stav 9/1938)
1.	škpt. pěch. Václav Pukl
2.	škpt. pěch. Václav Schuldes
3.	npor. pěch. Miroslav Rummler
4.	škpt. pěch. Josef Makovský
5.	škpt. pěch. František Máša
6.	por. pěch. Evžen Hrabý
7.	škpt. pěch. Ladislav Schejbal
8.	škpt. pěch. Josef Koller
9.	škpt. pěch. Ferdinand Fišer
10.	kpt. pěch. Cyril Půlpitel
11.	škpt. Jan Sokolík
12.	škpt. pěch. Josef Libosvár
13.	npor. pěch. Alois Gill
14.	npor. pěch. Karel Krejčí

Tabulka č. 3: Výsledky výběrového řízení na stavbu mírových stanovišť velitelů rot:

Pořadí	Stavební firma	Částka
1.	Bratři Špačkové, Slezská Ostrava	217 531,20 Kč
2.	Ing. V. Horáček, Moravská Ostrava	239 776,20 Kč
3.	Rösler a Kudlík, Česká Třebová	250 940,30 Kč
4.	Ing. Bohuslav Krýsa, Moravská Ostrava	273 893,40 Kč
5.	Alfréd Jurnečka, Moravská Ostrava	349 462,40 Kč

Obr. 2: bojové stanoviště velitele roty (kresba: Radek Sukeník, 2013)

Tabulka č. 4: Vybavení mírového stanoviště velitele roty:

Kusy	Vnitřní vybavení	Kč/kus
1	stůl kancelářský 110 x 80 x 80 cm	152
1	stůl pro poddůstojníky 90 x 80 x 80 cm	146
1	stůl kuchyňský 190 x 95 x 85 cm	285
2	židle ohýbaná	43
2	stolička 40 x 40 x 50 cm	20
1	skříň na spisy 100 x 50 x 150 cm	347
1	věšák na šaty	24
1	pryčna patrová (pro dvě osoby)	270
2	police do kuchyně 200 x 50 x 210 cm	142
2	bedna na uhlí	85
1	bedna na smetí	90
1	kozlík na řezání dřeva	48
3	petrolejová lampa	6,50
2	umyvadlo s příslušenstvím	97
1	plechový kbelík na vodu (10 l)	10
2	rohožka	7,50
1	dřevěný škopek na mytí (40 l)	45
2	police na výstroj 80 x 30 cm	26
1	sekera (2 kg)	19,50
1	pila oblouková	16
2	lopatka na uhlí	3
2	pohrabáč	2,50
2	plivátko	11
1	naběračka	6,80
1	vidlice na maso se dvěma bodci	8
1	nůž na maso s čepelí 22 cm	8
1	dřevěná lopatka	15

1. rota

Samostatné velitelské stanoviště pro období míru, v tomto prostoru, nebylo zřízeno. Nakonec byl totiž využit prostor stávajících kasáren II. praporu, 8. pěšího pluku v Novém Bohumíně, kde byla pro tyto potřeby také upravena kuchyně. Jeho lokace je na dnešní Šunychelské ulici, vedle supermarketu Lidl, kde kdysi stál památník obětem Polenlágru č. 32. Napojení na kabelovou síť, bylo řešeno prostřednictvím kabelové komory 0123/B.

2. rota

Jedná se o nejzachovalejší ze všech velitelských stanovišť v úseku MO. Stojí nedaleko východního okraje Černého lesa, kousek od dálnice D1. Betonové základy, podsklepení a septik se dochovaly ve velmi dobrém stavu. Napojení na kabelovou síť, zde bylo řešeno prostřednictvím kabelové komory 1221/B.

Obr. 3: zbytky velitelského stanoviště 2. roty (foto: Petr Bělošický, 2012)

3. rota

Leží v hloubi tzv. Černého lesa. Poloha se vzhledem k rozlehlosti prostoru a značnému množství lesních cest těžko popisuje. Každopádně, ale nesedí s místem uvedeným v mapové příloze publikace Opevňování Ostravska v letech 1935-1938. Odchylka činí asi 500 metrů. Podobně jako u předcházejícího SV, i zde jsou dochovány základy, ale v o něco horším stavu a navíc částečně zatopené. Napojení na kabelovou síť, je zde řešeno přes kabelovou komoru 1521/B.

Obr. 4, 5: pozůstatky stanoviště velitele 3. roty (foto: Petr Bělošický, 2005)

4. rota

Stojí v lesíku v rokli jižně pod MO-S 15, nedaleko východního okraje obce Markvartovice. Na povrchu patrné betonové základy. Sklepní prostory nepřístupné z důvodu jejich zasypaní. Napojeno přes kabelovou komoru 1721/B.

Obr. 6, 7: základy velitelského stanoviště 4. roty (foto: Petr Bělošický, 2005)

5. rota

Zajímavé velitelské stanoviště bez sklepních prostor, kdy se díky dobré dostupnosti daného místa nepočítalo, s potřebou skladovat suroviny přímo na místě, ale s určitým časovým předstihem. Leží v intravilánu obce Darkovičky, v proluce mezi domy, na ulici K Boru, v blízkosti toku potoka Jasénka. V daném místě jsou sice patrné zbytky nějaké stavby, ta se ovšem nedá s určitostí určit právě v důsledku absenci sklepních prostor. Spojení s objekty TO je zde řešeno prostřednictvím kabelové komory 2221/B.

6. rota

Velitelské stanoviště je lokalizováno na jižní okraj lesa Bor, v blízkosti osamocené usedlosti, ke které se dá dostat z Kozmic po ulici Horní konec. Dnes jsou patrné pouze hrubé základy, zarovnané s okolním terénem. Kabelová spojení je zde řešeno prostřednictvím kabelové komory 2422/B.

Obr. 8: zbytky st. vel. 6. rot (foto: Petr Bělošický, 2005)

7. rota

Druhé a poslední známé nepodsklepené stanoviště velitele. Důvody zde byly obdobné jako u 5. rot. Objekt stál ve výseči dvou cest, na severozápadě obce Kozmice, nedaleko místního zemědělského družstva a přilehlého vodojemu. V terénu po něm ovšem nejsou vůbec žádné stopy, ačkoliv byl s určitostí realizován. Napojení, je zde řešeno přes kabelovou komoru 2423/B.

8. rota

Podle posledních poznatků, zde velitelské stanoviště nebylo nakonec zřízeno. Učinit se tak mělo, až po postavení všech objektů v daném prostoru - vložené řopíky a MO-S 35. Byly zde ovšem v předstihu čtyři alternativy, z nichž měla být vybrána jedna konečná. V mapových podkladech publikace „Opevňování Ostravska v letech 1935-1938“ je ovšem stanoviště zakresleno v rokli jižně od Chabičova s pravděpodobným napojením na kabelovou komoru 3021/B. - fyzicky se zde ovšem nic nenachází...

Obr. 9: prostor vel. st. 8. rot (foto: Petr Bělošický, 2006)

9. rota

Nejvýchodnější mírové SV úseku Opava bylo projektováno jižně od intravilánu obce Mokré Lazce, severně od dnešní silnice I. /11, mezi dvěma obecními cestami. Dá se předpokládat, že po plánované realizaci východního křídla objektů těžkého opevnění stejnojmenného úseku, by mohla být jeho lokace do určité míry pozměněna. Napojení na kabelovou síť se dá předpokládat přes nějakou, v budoucnu zcela jistě plánovanou kabelovou komoru, vedoucí z již realizované části větve vybíhající z první telefonní příčky (konkrétně z kabelové studny 38/I./C) do tohoto prostoru.

10. rota

Mírové SV 10. roty bylo lokalizováno severovýchodně od obce Suché Lazce, do mírného stoupání, jižně od již zmíněné silnice I. /11. Podobně jako u předcházejícího stanoviště i toto se nacházelo v prostoru, kde nebyla v blízké době v plánu výstavba pěchotních srubů a tak i kabelová síť, zde byla omezena jen na první telefonní příčku a z ní vybíhající větev s konečným napojením na jediný realizovaný srub v okolí a to OP-S 6. Právě z této větve, konkrétně z kabelové studny 4321/C, v sousedních Nových Sedlicích, se jeví nejpravděpodobnější napojení formou nějaké odbočky (pravděpodobně 4323/C) do těchto míst, i když na druhou stranu nakonec, i zde mohlo později dojít ke změně konečné polohy samotného SV.

11. rota

U tohoto SV došlo jako u jediného ke změně pozice oproti původnímu návrhu, kdy toto bylo přesunuto ze záplavové oblasti, do prostoru severně od dnešní silnice I. /56 a západně od obce Malé Hoštice. Napojení na kabelovou síť se zde jeví nejpravděpodobněji pomocí již postavené kabelové komory 02/OP/B.

12. rota

Následující SV mělo stát přímo v obci Kateřinky, nedaleko křižovatky ulic Střelecká (v současnosti Pekařská) a Rolnická, přímo mezi rodinnými domy. Dnes by se v těchto místech pro velitelský barák hledalo místo jen s obtížemi. Spojení by zde bylo realizováno nejpravděpodobněji skrze, v ulici Za humny stojící, kabelovou komoru 05/OP/B.

13. rota

Velitelské stanoviště 13. roty bylo plánováno v obci Jaktař, v blízkosti posledního obytného stavení, nedaleko kostela sv. Petra a Pavla a přilehlého hřbitova. Dnes, tato poloha vychází na okraj zastavěného prostoru. Napojení na kabelovou síť vypadá nejpravděpodobněji přes kabelovou komoru 09/OP/B.

14. rota

Nejzápadnější SV celého prostoru Hraničářského pluku 4 mělo stát ve Zlatníkách, nedaleko místního lomu. Nejbližše tomuto velitelskému stanovišti je kabelová studna 60/I./C.

3. 2 Stanoviště velitelů praporů

V rámci Hraničářských pluků, byly rotám přímo nadřazeným útvarem prapory. V jejich čele samozřejmě rovněž stáli velitelé, kteří potřebovali svá velitelská stanoviště, odkud by řídili boj ve svěřeném prostoru obdobně, jako tomu bylo u rot. Zásadním rozdílem, zde ale byla absence mírových verzí, které by kromě toho, že by zde sídlil příslušný velitel praporu, jinak postrádaly nějaké

další využití a jejich výstavba tudíž nebyla považována za potřebnou. Bojové provedení se zásadním způsobem nelišilo od plánované verze pro roty. Mělo obsahovat orgány velitelské, zpravodajské a spojovací, přičemž osádka čítala celkem šestnáct vojáků. Pozdější konečná verze, ale počítala jen se třinácti muži. Samozřejmě bylo také plánované napojení na kabelovou síť pomocí polního vedení. Fyzické realizace se ovšem rovněž nedočkaly a tak velitelé praporů v napjatých záříjových dnech nacházeli útočiště v různých civilních budovách, v blízkosti hlavních pozorovatelů.

Tabulka č. 5: Velitelé jednotlivých praporů

Prapor	Velitel (stav 9/1938)
I.	mjr. pěch. Václav Krejčík
II.	pplk. pěch. František Koubík
III.	pplk. pěch. Jan Jindra
IV.	pplk. pěch. Jakub Kovařík
V.	pplk. pěch. Ladislav Honec

I. prapor

S umístěním nejvýchodnějšího stanoviště velitele praporu byly od počátku problémy. Rovinatý terén bez výraznějších přirozených krajinných dominant rozdělený řekou Odrou nenabízel jednoznačné řešení. Nakonec bylo rozhodnuto, že ze strategického hlediska je důležitější oblast Hlučínské pahorkatiny, než zastavěný prostor kolem Bohumína, a tak stanoviště velitele I. praporu bylo umístěno na severní okraj Ludgeřovického lesa, nedaleko dnešní nejvyšší stavby na území města Ostravy – televizního vysílače v Hošťálkovicích. Napojení na kabelovou síť bylo plánováno skrze kabelovou studnu 1531/C.

II. prapor

Sousední prapor tyto potíže neměl. Rovinatou krajinu Hlučínska bylo možno jednoznačně nejlépe sledovat z vrcholu Vinné hory u Děhylova. Napojení na kabelovou síť bylo řešeno pomocí kabelové studny 2141/C.

Obr. 10: kabelová studna 2141/C. (foto: Petr Bělošický, 2006)

III. prapor

Toto stanoviště velitele bylo plánováno umístit na výraznou terénní dominantu „Štítinský les“ s výborným výhledem do předpolí. Napojení přes kabelovou studnu 3822/C.

IV. prapor

Nejzápadnější velitelské stanoviště bylo umístěno do prostor dnes již neexistujícího hostince Laterna, na Olomoucké ulici, ve Slavkově u Opavy. Spojení zde bylo v plánu realizovat skrze dnes stavebně nedokončenou kabelovou komoru 55/I./B.

Obr. 11: kabelová komora 55/I./B a budova bývalého hostince Laterna v pozadí
(foto: Michal Varyš, 2009)

V. prapor

V. prapor byl tvořen osádkou tvrže Smolkov, což vylučovalo potřebu postavit standardní velitelské stanoviště. Velitelství bylo umístěno v nitru podzemních prostor tvrže, do sálu U5.

3. 3 Stanoviště velitele pluku

Pro velitele pluku pluk. pěch. Jana Satorieho již nebylo plánováno odolné velitelské stanoviště. Jeho bojové stanoviště bylo lokalizováno zhruba doprostřed celého prostoru poblíž obce Dolní Lhota s napojením na kabelovou studnu 30/II./C.

Obr. 12: kabelová studna 30/II./C (foto: Petr Bělošický, 2013)

4. POZOROVATELNY

4. 1 Moravská Ostrava

Na Ostravsku došlo k vytýčení, i praktické realizaci, všech zde uvedených polních pozorovatelů, což si vynutila skutečnost značné pokročilosti výstavby bojových objektů i kabelové sítě, na kterou je známo i jejich napojení nadzemním linkovým vedením.

Nová Ves

Vzhledem k mimořádně rovinatému terénu kolem Bohumína, který nenabízel žádnou terénní nerovnost využitelnou ke sledování linie kolem Kopytova a Šunychlu, bylo nakonec přistoupeno k využití vížky kaple v Nové Vsi. V roce 2002 byla v důsledku jejího havarijního stavu srovnána se zemí. Napojení zde bylo řešeno na kabelovou komoru 0121/B.

Bohumín

Poloha této pozorovatelny byla také situována do útrob kaple, která se nacházela poblíž severovýchodního okraje železniční stanice Bohumín. Napojena na kabelovou komoru 01/I./B.

Pudlov

Pozorovatelna lokalizována do vodárenské věže v Pudlově. Na kabelovou síť napojena skrze kabelovou komoru 1124/B.

Landek (dříve Masarykův vrch)

Na severním úbočí „hornického vrchu“ Landek (v období první republiky označovaného jako Masarykův vrch) byla zřízena pomocná pozorovatelna pro velitele I. praporu, ke sledování prostoru kolem Bohumína, kam není v důsledku příliš členitého terénu jinak z velitelského stanoviště vůbec

vidět. Úloha této, i předchozích třech pozorovatelů, by nabyla na významu zejména, při případném porušení neutrality ze strany Polska. Napojení přes kabelovou studnu 12/II./C.

Davídka

Klíčový prostor 5. roty byl z týlu sledován hned několika pozorovatelnami, které měly na starosti objekty kolem Darkoviček. Tou nejvýhodnější byla pozorovatelná na kótě 274 „Davídka“, severozápadně od areálu cihelny Hlučín, která měla výborný výhled na dění kolem objektů MO-S 18 až 20. Spojení zajištěno prostřednictvím kabelové komory 2137/B.

Knybajtl

Tato pozorovatelná se nacházela v prostoru seskupení rodinných domů na severu Darkoviček zhruba v polovině pomyslné příčky mezi srubem MO-S 22 a I. telefonní příčkou. Pozorovat odtud lze objekty MO-S 20, 21, 22 a 24. Na pevnostní kabelovou síť se napojovala stejně jako mírové stanoviště velitele 5. roty a to kabelovou komorou 2221/B.

Darkovičky – západ

Velice dobrý rozhled měla polní pozorovatelná, jejíž místo se nachází se na terénní vlně, zhruba v půli cesty spojující Darkovičky a Kozmice. Z tohoto bodu bylo možno pozorovat dění kolem objektů MO-S 21, 22, 23 a 32 s tím, že byla blízko i prostoru jinak nepřehledného lesního masívu Bor. Zde získávané informace, by pak byly předávány dále prostřednictvím kabelové komory 23/I./B, kam ústilo polní vedení.

Darkovičky – jih

U této pozorovatelny není známa její lokalizace. Nejpravděpodobněji se jeví umístit ji na nějakou ze staveb dnešního zemědělského družstva Agrozea, na starších mapách označeného jako Panský dvůr. Pak ale zůstává otázka, proč označení Darkovičky – jih, když Panský dvůr stojí na severovýchodě obce... Kabelové napojení pomocí kabelové komory 21/I./B.

Kozmice

Tato pozorovatelná se nalézala na návrší, nad silnicí I. /56, východně od obce Kozmice, odkud bylo možno sledovat dění v, lesem Bor, separovaných prostorech v okolí Darkoviček a Kozmic, kde se v důsledku rovinatého, zemědělsky využívaného terénu naskýtal nepříteři relativně velice výhodné podmínky pro případnou zteč. Polní vedení zde vedlo ke kabelové komoře 2621/B.

Strážná

Zcela ideální podmínky pro pozorování měl pozorovatel na stráni kopce Strážná, nad osadou Jilešovice. Z tohoto místa mohl pozorovatel, ostatně i dnes návštěvník může, pozorovat takřka celý horizont od Hlučina až po tvrz Smolkov s přímým výhledem na sruby MO-S 32 a 33, ležící v podstatě čelně před ním. Pojítkem mezi pozorovatelnou a Hraničářským plukem 4 byla kabelová komora 29/I./B.

Ostrá hůrka

Prostor nad Hájem ve Slezsku, s takřka přímým napojením na tvrz Smolkov měla pozorovatelná na vrchu Ostrá hůrka, kde je dnes po druhé světové válce znova obnovený památník, připomínající zdejší pověstné manifestace českého lidu. Pozorovateli se odtud nabízel panoramatický pohled od Hlučina až po východní okraj Opavy a mohl odtud navíc dohlédnout do hlubokého předpolí,

až téměř ke státní hranici. Spojení nejen s tvrzí Smolkov zprostředkováno za pomoci kabelové komory 3321/B.

Obr. 13: památník Ostrá hůrka (foto: Patrik Falhauer, 2013)

4.2 Opava

Na Opavsku byla trochu odlišná situace. Postup výstavby zde nebyl tak souvislý, jelikož zadávání jednotlivých stavebních podúseků probíhalo postupně. Nejprve byly v roce 1937 stavěny objekty podúseků Malé Hoštice a Jaktář (OP-S 6 až OP-S 24) a až v následujícím roce se rozběhla výstavba navazujícího podúseku Milostovice (OP-S 25 až OP-S 45b). Obdobná situace byla u kabelové sítě, kdy stavba začala, až v létě 1938 a pouze v rozsahu od jednotlivých srubů po první telefonní příčku.

Pozice všech pozorovatelů v tomto prostoru jsou známy. Není ovšem známo jejich napojení na kabelovou síť. Při popisu jednotlivých polních pozorovatelů je tedy uvedena nejpravděpodobnější varianta s ohledem na postavené nebo teoreticky vytyčené kabelové objekty. Otázka fyzické realizace těchto staveb je vzhledem k absenci mírových stanovišť velitelů rot sporná.

Štítinský les

Pro potřeby velitelství III. praporu a 9. roty bylo plánováno zřídit v jejich blízkosti polní pozorovatelnu, umístěnou nad dnešní silnicí I. /11, v blízkosti lesa, na prvorepublikových mapách nazývaného jako „Štítinský revír“, odkud je dobrý výhled do předpolí v okolí Kravař. Napojena na kabelovou studnu 3822/C.

Strážnice

Pozorovatelna pro potřeby velitelství 10. roty měla stát na vrcholu kóty 367 „Strážnice“, jižně od obce Suché Lazce, s výhledem do prostoru srubu OP-S 6. Potřeba jejího napojení na kabelovou síť by byla jistě v budoucnu zohledněna, při projekci spojovacích os mezi první a plánovanou druhou telefonní příčkou skrze studnu 4221/C.

Malé Hoštice – sever

Poněkud netypicky blízko linie bylo plánováno umístit pozorovatelnu 11. roty. Ta měla stát v předsunutém postavení vůči velitelskému stanovišti až v řadě vložených řopíků, mezi objekty č. 10 a 11, v blízkosti srubu OP-S 11. Napojení se jeví nejrealističtěji přes kabelovou komoru 02/OP/B.

Malé Hoštice – západ

Druhá pozorovatelna zřízená v souvislosti s 11. rotou by byla umístěna u jižního okraje dnešní silnice I./56 – tedy šikmo přes cestu, oproti velitelskému stanovišti, na které by se asi také napojovala na zemní kabelovou síť stejným kabelovým objektem – kabelovou komorou 02/OP/B. Dnes je v tomto místě nájezd na obchvat.

Kateřinky

První pozorovatelna 12. roty se měla nacházet sto metrů severně od křižovatky silnice, s dnes již neexistující železniční tratí, do tehdy německé Piltsche. Výhled na linii je zde od srubu OP-S 14 až po OP-S 19. Nejbližší tomuto místu je kabelová komora 5/OP/B. Dnes je zde areál jízďárny.

Kateřinky – trať

Druhým, bojiště sledujícím subjektem zřízeným pro potřeby velitelství 12. roty byla polní pozorovatelna, zřízená u náspu trati, asi sto metrů západně od zrušené železniční zastávky Kateřinky. Dohlédnout se odtud dalo od objektu OP-S 14 až po OP-S 18, případně až do prostoru OP-S 19. Napojení se jeví stejně jako u předchozí pozorovatelny a příslušného stanoviště velitele roty. Zrušená trať má v současnosti podobu ulice s příznačným názvem „U dráhy.“

Jaktař – sever

Pravá křídelní pozorovatelna 13. roty se měla nacházet padesát metrů východně od kostela sv. Petra a Pavla v Jaktaři. Sledovat se odtud dá objekt OP-S 21 a okolí srubu OP-S 20. Problematika pevnostní kabelové sítě by zde byla řešena velmi pravděpodobně totožným způsobem, jako u blízkého velitelského stanoviště.

Jaktař – jih

Levá křídelní pozorovatelna sledující dění kolem objektů OP-S 22 až 25 měla stát v polovině spojnice kostela a obytného stavení cihelny, v blízkosti velitelského stanoviště, se kterým by asi také měla podobně jako její severní soused shodné napojení kabelu.

Svatá Anna

Hlavní pozorovatelna IV. praporu byla lokalizována sedmdesát metrů západně od Svaté Anny, u polní cesty s výhledem na lehké a těžké objekty, v okolí Jaktaře a Milostovic. Napojení skrze kabelovou komoru 56/I./B.

Otická sopka (Kamenná hora)

Poněkud vzdálenější by byla pomocná pozorovatelná velitelství IV. praporu, jenž byla měla být lokalizována hluboko do týlu až na vrchol dnešního chráněného území Otické sopky, která v prvorepublikovém období nesla název Kamenná hora. Z tohoto bodu lze pozorovat téměř celý horizont od západního kraje Opavy s linií těžkých objektů, i všemi třemi sledy řopíků. Do prostoru Otické sopky byla plánována odbočka kabelové sítě s koncovým objektem – kabelovou studnou 5523/C. Tato odbočka, se již ale nedočkala svého uskutečnění.

Milostovice

Hlavní pozorovatelná velitelství 14. roty se měla nacházet na terénní vlně západně od Milostovic, sedmdesát metrů severovýchodně od lehkého objektu č. 903. Pozorovat lze odtud objekty OP-S 25, 26, 27, 28 a prostor OP-S 29. Nejbližším kabelovým objektem zde měla být kabelová komora 6121/B.

Zlatníky

Pomocnou pozorovatelnou jak pro velitele 14. roty, tak pro velitele IV. praporu byla pozorovatelná umístěná u silnice mezi Slavkovem a Zlatníky, v místě kde před druhou jmenovanou obcí tato silnice začíná klesat. Z tohoto místa lze na horizontu vidět sruby OP-S 25, 26, 27, 28 a okolí OP-S 29. Pravděpodobné napojení kabelu by asi bylo přes kabelovou studnu 60/I./C.

5. KASÁRNY

Koblov

Kasárny I. praporu v Koblově se nacházejí v jihovýchodní části Černého lesa, asi 200 metrů od okraje lesního masivu, směrem od Koblova, na ulici Podsedliště.

Obr. 14, 15: budovy kasáren I. praporu v Koblově (foto: Patrik Falhauer, 2013)

Realizace kasáren pro 450 mužů byla zprvu zadána 6. března 1937 nedaleké firmě František Kolář a Ing. Rubý. Ta ovšem po vítězství ve výběrovém řízení odvolala svou původní cenu a tak byla zakázka dodatečně přidělena v pořadí druhé firmě Rösler a Kudlík, Česká Třebová. Jejich uvedení do provozu proběhlo krátce, po dokončení stavebních prací 15. prosince 1937, nastěhováním

příslušníků I. praporu ze sousedního Hrušova. Osádky objektů MO-S 2 až 9 si ovšem stěžovaly na vlhkost čerstvě dokončených místností, což bylo řešeno několikátýdenním usilovným topením ve všech kamnech. Na jaře následujícího roku pak byla jako poslední stavba postavena třetí obytná budova pro gážisty. Napojení na kabelovou síť bylo řešeno prostřednictvím kabelové odbočky mezi kabelovou komorou 13/I./B a kabelovou studnou 1232/C. Dnes jsou kasárny v poměrně neutěšeném stavu a své sídlo v nich má občanské sdružení Nová šance.

Obr. 16: současný uživatel kasáren (foto: Patrik Falhauer, 2013)

Hlučín

Kasárny v Hlučíně se nalézají na Opavské ulici, na západním okraji městské zástavby, vedle supermarketu Billa.

Souběžně s výstavbou kasárenského komplexu v Koblově probíhala výstavba obdobného areálu i v nedalekém Hlučíně. Výstavbu prováděla firma Bratři Špačkové, která v důsledku prací nejen na těchto, ale i na dalších kasárnách ve Slezské Ostravě a Českém Těšíně byla nucena odmítnout stavbu mírových stanovišť velitelů rot, o čemž již bylo pojednáno dříve. Tyto kasárny byly určeny pro příslušníky navazujícího II. praporu, obsazující objekty MO-S 10 až 34. Kromě něj zde ovšem našla své ubikace také rota VKPL (rota „velkých kulometů proti letadlům“ – protiletadlová ochrana) a velitelství Hraničářského pluku 4. Konečná kapacita kasáren tedy činila 610 vojáků. Kabelová síť procházela areálem skrze budovu římská V, mezi kabelovými komorami 25/I./B a 2137/B. V současnosti zde sídlí kynologický útvar HZS Moravskoslezského kraje.

Hrabyně

Původní stanoviště kasáren se nachází u silnice z Hrabyně do Budišovic, v místě dnešního rehabilitačního ústavu.

S postupující výstavbou tvrze Smolkov a blížící se plánovanou realizací východního křídla úseku Opava, vznikla potřeba s dostatečným časovým předstihem vystavět ubikace pro budoucí osádky pěchotních a tvrzových objektů. Osádky srubů MO-S 36, 37 a OP-S 6 společně se XIV. strážním praporem Hrabyně byly do té doby nouzově ubytovány v prostorách rolnického cukrovaru v Háji ve Slezsku a v blízkém hostinci U Hohla. V důsledku toho došlo na konci dubna

1938 k vyhlášení výběrového řízení, kde v rámci omezené soutěže ŘOP vyzvalo k předložení nabídek sedm vybraných firem, z nichž nejvýhodnější na konci byla od firmy Stanislava Neděly z Brna s částkou 7 881 000 Kč. Tato částka zahrnovala stavbu šesti velkých patrových a sedmi menších, většinou přízemních budov s celkovou kapacitou 600 mužů, kteří byli tvořeni příslušníky III. a V. praporu a také rotou doprovodných zbraní, která byla tvořena minometnou četou.

Praktická výstavba byla zahájena v červenci téhož roku, s termínem dokončení do 150 pracovních dnů. Do konce září 1938 bylo na všech budovách započato s pracemi, přičemž jedna z budov byla již v hrubé stavbě dokončena. Práce na elektroinstalaci byly zadány firmě Elektrosa s. r. o., která započala na staveništi (konkrétně v budově č. 1) svou činnost 19. září. Vodoinstalaci pak měla na starosti firma Karla Sochorka z Paskova, provádějící obdobné práce v nedaleké tvrzi Smolkov. Budoucí plánované napojení na kabelovou síť mělo dvě varianty, přičemž první počítala s přímým napojením skrze kabelovou studnu 36/I./C, druhá pak s napojením sousední studny 37/I./C a postavením mezilehlé kabelové studny 3721/C. V šedesátých letech bylo torzo kasáren využito ke stavbě rehabilitačního ústavu, zaměřujícího se na léčbu pohybových a neurologických obtíží.

Opava

Rozsáhlý areál bývalých Masarykových kasáren v Opavě se rozkládá na ulicích Vančurova, Sokolovská a Železničářská, v blízkosti vlakového nádraží Opava-západ.

Jedná se o jediný ze čtyř kasárenských komplexů, který nebyl cíleně vystavěn k potřebám pevnostních útvarů v rámci Hraničářského pluku 4. Jejich historie totiž sahá až do roku 1889, kdy v něm byly ubytovány vojska Rakouska - Uherska. Po rozpadu monarchie v roce 1918 ovšem sloužily jen armádě nově vzniklého Československa. Konkrétně od roku 1938 zde byl ubytován IV. prapor, střežící sruby OP-S 9 až 29 a také první sled lehkého opevnění v prostoru mezi těžkými objekty poté, co jim své prostory přepustil lehký dělostřelecký pluk 8, který se přestěhoval do nových kasáren ve Frenštátě pod Radhoštěm. Připojení ke kabelové síti by bylo řešeno odbočkou z nejbližší kabelové komory 56/I./B. V posledních letech jsou kasárny z větší části opuštěny a řeší se otázka využití jejich rozsáhlých, byť rekonstrukci potřebujících interiérů.

6. PEVNOSTNÍ KABELOVÁ SÍŤ

Již od počátku opevňovacích prací bylo jako s hlavním komunikačním prostředkem mezi jednotlivými subjekty v rámci pluku počítáno s kabelovou sítí, která oproti bezdrátové komunikaci pomocí radiostanic zajišťovala mnohem vyšší spolehlivost a v podstatě eliminovala možnost odposlechu. Po svém plném dokončení by byla tvořena dvěma telefonními příčkami, několika spojovacími osami, na jejichž trasách by se vyskytovalo přes 170 kabelových objektů.

1. telefonní příčka

Nejdůležitější úlohu v rámci celé kabelové sítě zaujímala první telefonní příčka. Z hlediska své funkce tvořila jakýsi přechodník táhnoucí se po celé délce prostoru pluku (od Bohumína po Jamnice), spojující všechny bojové objekty s ostatními útvary. Mělo ji tvořit celkem 62 kabelových objektů, převážně komor spojených kabelem, čítající 28 až 60 (v průměru 48) žil ve vzdálenosti 500 až 3 500 metrů od pěchotních srubů. Tato příčka byla dobudována asi z 90 %.

2. telefonní příčka

Podobnou, avšak záložní úlohu měla druhá telefonní příčka, vedoucí rovnoběžně ve vzdálenosti 2,5 až 5 km od první telefonní příčky. Kabel v ní byl tvořen od 20 do 48 (většinou 28) žilami. Skládala se ze třiceti kabelových studen, které ale byly postaveny pouze v rámci stavebního podúseku Moravská Ostrava, pro sousední úsek Opava zatím nebyla ani projektována.

Příčka OP

Vzhledem ke značné vzdálenosti mezi pěchotními sruby u Opavy, jejichž linie vedla kolem severního oblouku města a první telefonní příčce, vedoucí naopak kolem jižních městských částí bylo rozhodnuto o vytvoření menší příčky, vedoucí podél severní periferie města označované jako „příčka OP.“ Ta se skládala z celkového počtu jedenácti kabelových komor a za pomoci jí a první telefonní příčky byl vlastně vytvořen samostatný telefonní okruh kolem celého města. Příčka OP byla z hlediska betonáže kabelových objektů zcela dokončena.

Spojovací osy

První a druhá příčky byly asi po pěti kilometrech pravidelně spojovány tzv. spojovacími osami. Na každé z těchto krátkých příček bylo použito pět až deset většinou kabelových studen, přičemž se mohly i dále větvit, což lze dobře vidět na příkladu napojení kasáren v Hlučíně. Počet žil v kabelech se zde pohyboval od 14 do 48. Převládalo, ale použití 28žilového kabelu. Spojovací osy na MO byly plně dokončeny.

Kabelové větve

Kabelové větve vyběhající nejčastěji z první telefonní příčky, avšak také i z té druhé, případně ze spojovacích os, zajišťovaly napojení jednotlivých srubů a dalších objektů v prostoru Hraničářského pluku 4 na kabelovou síť. Z kabelového objektu na první telefonní příčce, byl kabel veden směrem ke srubům většinou k dalšímu kabelovému objektu, kde se dále větvil a napojoval již konkrétní (zpravidla dva nebo tři) nejbližší objekty těžkého opevnění. Jediné sruby, které nebyly přímo napojeny na žádné kabelové objekty jsou sruby MO-S 30 (byl na kabelovou síť napojen přes sousední, cca sto metrů vzdálenou 29ku) a předsunutý objekt na východním křídle tvrze Orel - MO-S 23. Pomocí těchto odboček se rovněž daly napojit velitelská stanoviště (I. prapor), pozorovatelny (Otická sopka) nebo kasárny (Koblov). Počet žil se zde pohyboval podle důležitosti (od 8 do 48 žil). Až na západní část prostoru Hraničářského pluku 4 byly všechny větve realizovány a většinou i zcela dokončeny.

Obr. 17: pěchotní srub MO-S 30 (foto: Patrik Falhauer, 2008)

Tvrzové komory

Zvláštní kapitolou byly kabelové komory u dělostřeleckých tvrzí. Vzhledem k očekávané vysoké míře činnosti nepřátelských vojsk v prostoru tvrzí, byl každý kabel před svedením do útrob

tvrze rozdělen v tzv. rozvodné komoře na dva. Pak následně ve dvou navazujících, několik desítek metrů vzdálených komorách byly tyto kabely za pomoci svísele zapažených vrtů o průměru 20 cm svedeny do útroby tvrze, kde vyústily v místnostech označovaných jako dolní kabelové komory.

V prostoru dělostřeleckých tvrzí můžeme také nalézt kabelové komory, které jsou stavebně spojeny s nouzovým výletem do jednoho celku. A také zpravidla dvě kabelové komory, které byly zřízeny na místech bývalých pracovních šachet při výstavbě dané tvrze. Většina tvrzí byla ke kabelové síti připojena ze dvou stran, a tak disponovala celkem šesti kabelovými komorami, nepočítáme-li čtyři dolní kabelové komory v podzemí. Tvrzové kabelové komory zároveň nebyly součástí stavebních podúseků kabelové sítě, nýbrž je stavěla firma, která realizovala výstavbu příslušné tvrze.

6.1 Výstavba

Podobně jako výstavba těžkých a lehkých objektů bylo i budování kabelové sítě zadáváno civilním stavebním firmám v rámci jednotlivých výběrových řízení. Do září 1938 byla zadaná část kabelové sítě rozdělena na celkem čtyři stavební úseky (tři na MO, jeden na OP). Již v srpnu 1936 byly k výstavbě zadány první tři úseky, jejichž realizaci měly na starosti dvě firmy. První podúsek (první telefonní příčka a z ní vybíhající větve ke srubům MO-S 1 až 10, druhou telefonní příčku po kabelovou studnu 18/II./C) stavěla firma Ing. Josef Filip, Praha XIX, zbylé dva pak firma Ing. Alfréd Jurnečka, Moravská Ostrava-Mariánské Hory. Výstavba (výkopy pro kabel, pokládání kabelů, betonáž kabelových komor a studen) trvala přibližně až do konce roku 1937. Opavská část byla zadána až koncem května 1938 firmě Dr. Ing. Antonín Schindler, Moravská Ostrava. Přestože dosud objevené informace v archivu končí datem 1. 9. 1938, můžeme reálně předpokládat, že kabelové objekty nebyly rozhodně postaveny všechny. Pokládání kabelů bylo na Opavsku ve svých počátcích.

Přestože objekt kabelové sítě neplnil bojovou úlohu, při jeho výstavbě bylo postupováno obdobně jako u pěchotních srubů nebo řopíků. Při stavebních pracích byl prostor budoucího kabelového objektu obehnan dřevěným oplocením o výšce 2,5 metru a délce strany přibližně 25 metrů. Součástí staveniště byly samozřejmě jednoduché boudy pro uskladnění materiálu a stavby na způsob dnešních maringotek, sloužících pro potřeby dělníků. Betonáž po provedení výkopu, základní desky a vyšalování objektu trvala celý den.

Obr. 18: kabelový patník pod tvrzí Smolkov (foto: Michal Varyš, 2008)

Při trasování kabelu bylo vždy dbáno na to, aby vedl pokud možno údolím, s využitím již stávajících cest a vodních toků, tak aby byly na soukromých pozemcích minimalizovány škody při výkopových pracích. I tak byla jen v úseku MO nakonec způsobena škoda v hodnotě 148 113, 95 Kč. Výkop se podle exponovanosti místa a vzdálenosti od linie pohyboval od jednoho do čtyř metrů. Kabel byl do něj kladen ručně jeho odmotáváním z bubnů, přičemž platilo, že na každých pět až sedm metrů připadal jeden dělník. Trasu kabelu po jeho zasypaní pak vytyčovala řada kabelových patníků pokládáných střídavě po obou stranách kabelu, nikdy však přímo nad něj. Někdy lze za pomoci těchto mezníků v terénu dohledat i samotné kabelové objekty, obklopující je zpravidla do čtverce.

Do kabelových objektů a pěchotních srubů byly kabely vtaženy dovnitř prostupy, označovanými jako kabelové vstupy. U dvoupodlažních objektů měly podobu ocelových rour na spodní části týlové stěny. Tam, kde týlové patro chybělo, ústily kabely do zvláštních místností o rozměrech 80 x 75 cm a hloubce kolem dvou metrů, zakrytých betonovými poklapy. Zajímavé řešení v podobě vytažení kabelových vstupů do vertikální polohy lze vidět u objektu MO-S 5. Tento srub sice disponuje spodním patrem, ale v důsledku působení spodní vody bylo potřeba právě tímto způsobem dostat kabelové vstupy nad úroveň hladiny spodní vody.

Obr. 19, 20: kabelový vstup v MO-S 10 (vlevo) a kabelová šachta v MO-S 9 (foto: Patrik Falhauer, 2012)

Obr. 21: vstupy kabelu v MO-S 5 (foto: Martin Hejda, 2013)

6. 2 Typy kabelových objektů

Důležitým pravidlem při výstavbě kabelové sítě bylo, že jednotlivé kabely musely být spojovány pouze v přístupných místnostech zřízených na její trase. To vedlo k projekci a následné realizaci tzv. kabelových objektů. Do nich pomocí dvou, až čtyř kabelových vstupů nebo prostupu pro polní vedení ústily jednotlivé kabely, které byly navzájem propojeny skrze kabelové závěry se svorkovnicemi a skříněmi s přepojovači. Kolem každého kabelového objektu byl ještě pečlivě naskládán lomový kámen, který odolnost jednotlivých kabelových objektů ještě zesiloval. Vstup do každé „kabelovky“ chránil litinový poklop, buď kruhového, nebo čtvercového tvaru, v případě potřeby i poklop proti vniknutí vody. Litinový poklop byl jištěn proti otevíření číslicovým zámekem fy. Tresoria a zvláštním zubem, který byl součástí poklopu.

Kabelová komora, typ A

Jedná se o typ kabelového objektu určený k použití v příkrém, svahovitém terénu. Vstupovalo se do něj bočním vstupem, který byl chráněn 15 mm silnými pancéřovými dveřmi. Interiér byl rozdělen dvoukřídlými plechovými dveřmi na předsíň a kabelovou místnost, do které ústily kabelové vstupy. Kromě vstupu byl objekt jinak ze všech stran zasazen do svahu. Síla stropu činila 100 cm, obvodové stěny pak 125 cm. Typ A byl použit praxi pouze v jednom případě, a to u kabelového objektu 30/I., v jedné z roklí nad obcí Chabičov, nedaleko tvrze Smolkov.

Obr. 22: vstup do KK 30/I./A (foto: Patrik Falhauer, 2011)

Kabelová komora, typ B

Ve všech ostatních známých případech, kdy trasa kabelu vedla natolik blízko bojového pásma, že zde hrozil (spíše náhodný) zásah při leteckém bombardování nebo dělostřeleckém přepadu, bylo použito provedení kabelového objektu typu B. Jednalo se o z hlediska vnitřních prostor velmi podobný, avšak zcela do země zapuštěný objekt, do kterého se vstupovalo stropním otvorem, který chránil ocelolitinový poklop kruhového (výjimečně také čtvercového) tvaru o průměru 60 cm. Dovnitř se sestupovalo po stoupacích železech, umístěných v rohu předsíně. Díky své odolnosti byly budovány převážně, v první telefonní příčce a kabelových větvích vybíhajících k jednotlivým srubům.

Obr. 23: KK 57/I./B (foto: Patrik Falhauer, 2012)

Obr. 24: KK 34/I./B (foto: Patrik Falhauer, 2012)

Legenda:

K – kabelová místnost

P – předsíň

1 – vstup

2 – poklop

3 – vodotěsný uzávěr

4 – šachta vstupu

5 – stoupací železa

6 – vstup pro polní vedení

7 – dvoukřídlé dveře

8 – ocelová trubka

9 – kanálek s gulou

10 – konstrukce vnitřního zařízení

11 – kabelové vstupy

12 – základová deska

13 – stěny objektu

14 – strop se zeminou

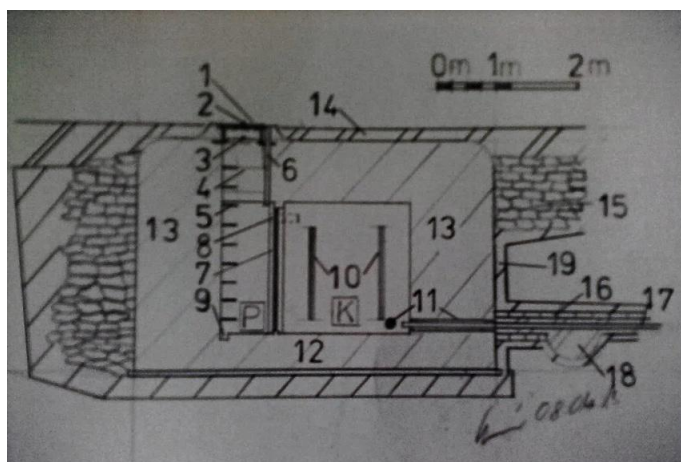
15 – kamenná rovnanina

16 - cihly

17 - kabel

18 – jímka s pískem

19 – dusaná zem

Obr. 25: schéma kabelové komory
(kresba: Radek Sukeník, 2013)

Obr. 26, 27: kruhový poklop na komoře 12/I./B (vlevo) a jeho čtvercové provedení na komoře 1124/B (vpravo)
(foto: Petr Bělošický 2005, 2008)

Kabelová studna, typ C

Na vzdálenějších a méně exponovaných místech, kde bylo riziko zásahu v důsledku bojové činnosti nepřátelské armády minimální, byly stavěny méně odolné a do jisté míry i zjednodušené kabelové studny typu C. Podobně jako kabelových objektů typu B se také do nich vstupovalo stropním otvorem, který byl chráněn ocelolitínovým poklopem. Stoupací železa, ale nebyla umístěna do rohu, nýbrž na střed stěny (i zde existují výjimky – tzv. mezitypy). Interiér byl tvořen pouze kabelovou místností o rozměrech 200 x 100 x 165 cm. Obvodové stěny měly tloušťku 30 cm, strop pak 30 až 50 cm. Nalézt je můžeme hlavně ve druhé telefonní příčce a na spojovacích osách, výjimečně i na první telefonní příčce.

Obr. 28: KS 21/II./C (foto: Petr Bělošický, 2012)

6.3 Kabely

Kabely kladené do země pro vytvoření souvislé komunikační sítě byly běžného provedení, (vodič, papírová izolace, olověný plášť a pancíř z ocelového plechu) používaného u běžných civilních staveb. Vodič byl vždy tvořen dvěma žilami a dohromady tvořil jednu linku. Počet linek v kabelu se odvíjel vždy podle toho, jaký počet objektů jaké důležitosti příslušná „kabelovka“ spojovala. Jako příklad můžeme uvést úsek první telefonní příčky vedoucí strategicky důležitým prostorem kolem Hlučina, kde se nacházejí pěchotní sruby, kasárny, stanoviště velitelů II. praporu a 5. roty a čtyři polní pozorovatelní, kde mezi kabelovými komorami 21/I./B a 25/I./B vedl 60žilový kabel, zatímco na té samé příčce u Bohumína bylo v kabelu linek jen 28.

Samotné pěchotní sruby byly podle toho, kde stály, zda měly dělostřeleckého pozorovatele ve zvonu, kulometnou otočnou věž nebo minomet v týlové kasematě připojeny osmi až 20linkovým kabely – z toho tři až pět linek bylo určeno pěchotě, jedna až tři dělostřelectvu a minometům, jedna

až čtyři byly záložní, dvě linky byly určeny pro spojení s velitelem příslušné roty a po jedné lince měly jednotlivé těžké objekty pro spojení se svými sousedy.

6. 4 Přehledy

Tab. 6: kabelové objekty první telefonní příčky:

označení	stav	poznámka	označení	stav	poznámka
01/I./B	nalezena	p. Bohumín	32/I./B	nalezena	---
02/I./B	zasypána	---	33/I./B	nalezena	---
03/I./C	zastavěna	---	34/I./B	nalezena	---
04/I./C	asi zasypána	---	35/I./C	nalezena	---
05/I./C	utopena	---	36/I./C	nalezena	k. Hrabyně ???
06/I./C	zasypána	---	37/I./C	nalezena	---
07/I./B	utopena	---	38/I./C	nalezena	---
08/I./B	nalezena	---	39/I./C	nalezena	---
09/I./C	utopená	---	40/I./C	nalezena	---
10/I./B	zasypána	P - Odra	41/I./C	nalezena	---
11/I./B	nalezena	P - Odra	42/I./C	zasypána	---
12/I./B	nalezena	---	43/I./C	nalezena	---
13/I./B	nalezena	---	44/I./C	zastavěna	---
14/I./B	nalezena	---	45/I./C	zasypána	---
15/I./B	nalezena	---	46/I./C	zasypána	---
16/I./B	nalezena	---	47/I./C	nalezena	---
17/I./B	nalezena	---	48/I./C	nalezena	---
18/I./B	nalezena	---	49/I./C	nalezena	P - Opava
19/I./B	nalezena	---	50/I./C	nalezena	P - Opava
20/I./B	nalezena	---	51/I./C	nalezena	---
21/I./B	nalezena	p. Darkovičky - jih	52/I./B	nalezena	---
22/I./B	nalezena	---	53/I./C	nalezena	---
23/I./B	nalezena	p. Darkovičky - západ	54/I./C	nalezena	---
24/I./B	nalezena	---	55/I./B	nalezena	SV IV. praporu
25/I./B	nalezena	k. Hlučín	56/I./B	nalezena	p. Svatá Anna, k. Opava
26/I./B	nalezena	---	57/I./B	nalezena	---
27/I./C	nalezena	P - Opava, M	58/I./C	nepostavena	---
28/I./B	nalezena	P - Opava	59/I./B	asi zasypána	---
29/I./B	nalezena	p. Strážná	60/I./C	nepostavena	SV 14. roty, p. Zlatníky
30/I./A	nalezena	---	61/I./B	nepostavena	---
31/I./B	nalezena	---	62/I./B	nepostavena	---

Tab. 7: kabelové objekty druhé telefonní příčky:

označení	stav	poznámka	označení	stav	poznámka
01/II./C	nalezena	---	16/II./C	zasypána	---
02/II./C	nepřístupná	---	17/II./C	nalezena	---
03/II./C	nalezena	---	18/II./C	nalezena	---
04/II./C	nepřístupná	---	19/II./C	nalezena	---
05/II./C	nalezena	---	20/II./C	zasypána	---
06/II./C	zasypána	---	21/II./C	nalezena	P - Odra
07/II./C	zastavěna	---	22/II./C	zasypána	P - Odra
08/II./C	zasypána	---	23/II./C	zastavěna	---

09/II./C	zasypána	---	24/II./C	zasypána	---
10/II./C	zasypána	---	25/II./C	zasypána	---
11/II./C	zasypána	---	26/II./C	nalezena	---
12/II./C	zasypána	p. Landek	27/II./C	nalezena	---
13/II./C	zasypána	---	28/II./C	nalezena	---
14/II./C	zasypána	---	29/II./C	nalezena	---
15/II./C	zasypána	---	30/II./C	nalezena	SV pluku

Tab. 8: kabelové objekty příčky OP:

označení	stav	poznámka	označení	stav	poznámka
01/OP/B	nalezena	---	06/OP/B	zastavěna	---
02/OP/B	nalezena	SV 11. roty, p. Malé Hoštice – sever, p. Malé Hoštice - západ	07/OP/B	nalezena	---
03/OP/B	zastavěna	---	08/OP/B	nalezena	---
04/OP/B	nalezena	---	09/OP/B	zastavěna	SV 13. roty, p. Jaktař – sever, p. Jaktař - jih
05/OP/B	nalezena	SV 12. roty, p. Kateřinky, p. Kateřinky - trať			

Tab. 9: kabelové objekty ve spojovacích osách:

označení	stav	poznámka	označení	stav	poznámka
0131/C	zasypána	---	2135/C	zasypána	---
0132/C	nalezena	---	2136/B	nalezena	---
0133/C	zasypána	---	2137/C	nalezena	k. Hlučín
0134/C	zasypána	---	2138/C	nalezena	---
0135/C	nalezena	---	2139/C	nalezena	p. Davídka
1231/C	zasypána	---	2140/C	nalezena	---
1232/C	nalezena	k. Koblov	3031/C	nalezena	---
2131/C	zasypána	---	3032/C	nalezena	---
2132/C	nalezena	---	3033/C	nalezena	---
2133/C	zastavěna	---	3034/C	nalezena	---
2134/C	nalezena	---	3035/B	nalezena	---

Tab. 10: zbývající kabelové objekty (ve větvích):

označení	stav	poznámka	označení	stav	poznámka
0121/B	nalezena	p. Nová Ves	3021/B	nalezena	SV 8. roty
0122/B	nalezena	---	3022/B	nalezena	---
0123/B	zastavěna	SV 1. roty	3321/B	nalezena	p. Ostrá hůrka
1121/B	nalezena	---	3421/B	nalezena	---
1122/B	nalezena	---	3721/C	nepostavena	k. Hrabyně ???
1123/B	nalezena	P - Odra	3821/C	nalezena	---
1124/B	nalezena	P - Odra, p. Pudlov	3822/C	nalezena	SV III. praporu, SV 9. roty,

					p. Štítinský les
1221/B	nalezena	SV 2. roty	3823/C	nepostavena	---
1222/B	nalezena	---	4221/C	nepostavena	p. Strážnice
1321/B	nalezena	---	4321/C	nalezena	---
1421/B	zastavěna	---	4322/C	nalezena	---
1521/B	nalezena	SV 3. roty	4323/C	nepostavena	---
1531/C	zasypána	SV I. praporu	4324/C	nepostavena	---
1721/B	nalezena	SV 4. roty	5221/C	asi zasypána	---
1921/B	zastavěna	---	5222/C	nalezena	---
1922/B	nalezena	---	5223/C	zasypána	---
2021/B	nalezena	---	0121/OP/B	nalezena	---
2141/C	nalezena	SV II. praporu, M	0721/OP/B	nalezena	---
2221/B	nalezena	SV 5. roty, p. Knybajtl	5521/C	nepostavena	---
2321/B	nalezena	---	5522/C	nepostavena	---
2322/B	nalezena	---	5523/C	nepostavena	p. Otická sopka
2421/B	nalezena	---	5921/B	nalezena	---
2422/B	nalezena	SV 6. roty	6121/B	nepostavena	---
2423/B	nalezena	SV 7. roty	6221/B	nepostavena	---
2621/B	nalezena	p. Kozmice			

Tab. 11: tvrzové kabelové komory:

označení	stav	poznámka	označení	stav	poznámka
2121/B	nalezena	Or, R	3324/B	nepostavena	Sm
2122/B	nepostavena	Or	3422/B	nalezena	Sm, R
2123/B	nepostavena	Or	3423/B	nalezena	Sm, NV
3322/B	nalezena	Sm, R	3424/B	nalezena	Sm
3323/B	nalezena	Sm			

Vysvětlivky:

k – kasárna

Or – tvrz Orel

R – rozvodná kabelová komora

M - mezityp/hybrid (má některé části KK a KS)

P - přechod přes řečiště

Sm - tvrz Smolkov

NV - nouzový výlez

p - pozorovatelná

SV - stanoviště velitele

* v tabulkách jsou uvedeny aktuální stavy kabelových objektů, při nalezení a zaměření jejich pozice.

7. ZDROJE

Literatura:

Ing. Josef Durčák: *Opevňování Ostravska v letech 1935 až 1938 (2. vydání)*, AVE Centrum, 2005

Ing. Josef Durčák, Oldřich Gregar: *Pohraniční opevnění na Opavsku a Bruntálsku – jejich výstavba a osudy*, AVE Centrum 1998

Ing. Miloslav Rucki, Ing. Josef Durčák, Martin Hejda, Lubomír Rybenský ml., Vladimír Konečný, KVH Bohumín: *Opevnění IV. sboru, část 2.: Bohumínský stavební podúsek*, Fortprint, 2009

Ing. Josef Durčák, Martin Hejda, Ing. Miloslav Rucki, KVH Bohumín: *Opevnění IV. sboru, část 3: Tvrz Smolkov*, Fortprint, 2012

Periodika:

Mgr. Martin Dubánek, Ing. Jan Lakosil: *časopis NV Military revue, Obrana Vranovské přehrady v letech 1936 – 1945, 9/2009, Naše Vojsko (str. 14 – 16)*

Mgr. Martin Dubánek, Ing. Jan Lakosil: *časopis NV Military revue, Obrana Vranovské přehrady v letech 1936 – 1945 (dokončení z minulého čísla), 10/2009, Naše Vojsko (str. 24 – 25)*

Bc. Martin Brabec: *časopis Válka revue speciál, Velitelé čtyř armád, Extra publishing s. r. o., 2011*

Internetové zdroje:

www.opevneni.cz

www.forum.opevneni.cz

www.ruhrabyne.cz

www.sosproopavu.cz

Ostatní zdroje:

odborná pomoc Petra Bělošického v kapitole 6. PEVNOSTNÍ KABELOVÁ SÍŤ

odborná pomoc Martina Hejdy v kapitole 4. POZOROVATELNY

odborná pomoc Radka Sukeníka při přípravě plánek a nákresů

autorův vlastní průzkum v terénu

Foto obálka:

kabelová studna 27/I./C v Jilešovicích (foto: Petr Bělošický, 2006)

ZA LINIÍ: Prostor Hraničářského pluku 4

1. vydání, srpen 2013

autor: Patrik Falhauer

technická a grafická úprava: Patrik Falhauer, Petr Bělošický, Radek Sukeník

fotografie: Patrik Falhauer, Petr Bělošický, Martin Hejda, Michal Varyš

zveřejněno: www.forum.opevneni.cz, www.kabelovky.net

NEPRODEJNÉ